

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24 00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04, 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41
TELEFON DYŻURNY: 21-34-34

BD/114/4/87

PODSTAWOWA ORGANIZACJA PARTYJNA PZPR
W OPINII SPOŁECZNEJ
Komunikat z badań

Maj 1987 r.

W marcu 1987 roku Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło badanie na ogólnopolskiej udziałowej próbie dorosłej ludności /liczebność próby N=1499/ pod hasłem "Aktualności - perspektywy - problemy". Celem sondażu było poznanie opinii społeczeństwa na temat aktualnych problemów życia społecznego, gospodarczego i politycznego. W opracowaniu omówione są opinie badanych o miejscu i roli podstawowej organizacji partyjnej w miejscu pracy i zamieszkania respondentów.

1. POP wśród instytucji i organizacji działających w miejscu zamieszkania

Usytuowanie POP wśród instytucji i organizacji funkcjonujących w miejscu zamieszkania badanych /w mieście, gminie lub dzielnicy/ analizowaliśmy w dwóch wymiarach. Pierwszy to zaufanie do instytucji lub organizacji. Przyjeliśmy, że badany darzy zaufaniem określoną instytucję lub organizację, jeśli jest przekonany, że "dobrze służy ona mieszkańcom gminy, dzielnicy lub miasta i jej działanie jest zgodne z interesami mieszkańców". Wymiar drugi to wpływ, jaki zdaniem respondentów mają wybrane instytucje i organizacje na to, co dzieje się w miejscu ich zamieszkania. Rozkłady odpowiedzi na pytania dotyczące obu kwestii zawiera tabela 1.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 1, spośród instytucji i organizacji działających w miejscu zamieszkania największym zaufaniem badani darzą kolejno: proboszcza /parafię/, naczelnika gminy, miasta, dzielnicy, miejscowy urząd spraw wewnętrznych oraz radę narodową. Na dalszych miejscach znalazły się kolejno: komitet PZPR, rada PRON, POP, komitet gminny ZSL.

Podobnie przedstawia się uszeregowanie instytucji i organizacji ze względu na wielkość odsetka osób przypisujących im wpływ duży i średni. Według badanych, na życie miasta, gminy, dzielnicy najbardziej wpływa naczelnik, następnie kolejno: miejscowy urząd spraw wewnętrznych, proboszcz /parafia/, rada narodowa, komitet PZPR, POP, rada PRON i komitet gminny ZSL.

Na tle instytucji i organizacji funkcjonujących w gminie, mieście czy dzielnicy pozycja podstawowej organizacji partyjnej jest raczej niska. Większym niż POP zaufaniem cieszy się komitet PZPR szczebla gminnego, miejskiego, dzielnicowego.

Tabela 1

w procentach

Instytucje i organizacje	Badani						
	okazujący zaufanie	nie okazujący zaufania	nie mający zdania	postrzegający wpływ			nie mający zdania na temat wpływu
				duży lub znaczny	średni	mały lub żaden	
Naczelnik /gminy miasta, dzielnicy/	59,5	12,7	27,7	41,3	27,0	15,8	15,9
Rada narodowa /gminna, miejska, dzielnicowa/	57,1	11,3	31,6	28,9	31,7	21,0	18,4
Podstawowa organizacja partyjna PZPR	31,5	19,4	49,2	21,3	21,8	27,0	29,9
Komitec PZPR /gminny, miejski, dzielnicowy/	35,4	17,8	46,8	29,3	21,2	22,2	27,3
Rada PRON /gminna, miejska, dzielnicowa/	32,3	14,4	53,3	15,0	20,4	30,9	33,7
Urząd spraw wewnętrznych, jednostka Milicji Obywatelskiej	58,9	18,4	22,7	37,7	29,5	17,4	15,4
Komitec gminny ZSL	25,3	6,4	68,3	11,1	14,9	23,2	50,9
Proboszcz, księża, parafia	72,3	8,8	19,0	42,1	23,5	20,8	13,6

Także wpływ komitetu na to, co dzieje się w miejscu zamieszkania jest szacowany wyżej niż wpływ podstawowych organizacji partyjnych. Sugerowałoby to, że działalność miejscowego komitetu partii znacznie bardziej niż aktywność POP oddziałuje na społeczną opinię o miejscu i roli partii w miejscu zamieszkania.

W wypowiedziach dotyczących zaufania do POP oraz wpływu na życie gminy, miasta lub dzielnicy zwraca uwagę bardzo duży odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć" /blisko połowa respondentów/. Świadczy to o małym zainteresowaniu problematyką funkcjonowania podstawowych organizacji partyjnych.

Tabela 2 zawiera rozkłady odpowiedzi na pytanie o zaufanie do POP w rozbiciu na podgrupy wyodrębnione według cech społeczno-demograficznych badanych. I tak odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć" jest szczególnie duży wśród ludzi: młodych /do 25 roku życia/ i starszych /56 i więcej lat/; mieszkających w dużych miastach /powyżej 200 tys. mieszkańców/; mających niskie wykształcenie /podstawowe/; nie należących przed 13 grudnia 1981 r. do żadnych związków zawodowych; nie należących do żadnej organizacji; wierzących i praktykujących; nie interesujących się polityką.

Z kolei mniejszy od przeciętnego odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć" występuje wśród osób: mieszkających na wsi; z wyższym wykształceniem; należących przed 13 grudnia do związków zawodowych; należących do PZPR i innych organizacji społeczno-politycznych, niepraktykujących religijnie; interesujących się polityką.

Zależności te wskazują, że określeniu zdania o POP sprzyja: kompetencja polityczna, wyrażająca się w wysokim wykształceniu i znacznym zainteresowaniu polityką ; przynależność do organizacji społeczno-politycznych, mieszkanie na wsi lub w małym mieście.

Związek kompetencji politycznej i przynależności do organizacji społeczno-politycznych jest dość oczywisty. Interesujący jest natomiast stosunkowo mały odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć" wśród respondentów mieszkających na wsi i duży - w miastach liczących ponad 200 tys. mieszkańców. Wiąże się to zapewne z tym, że w mniejszych środowiskach działalność POP jest łatwiejsza do zaobserwowania i oceny.

Szczególnie duży odsetek badanych okazujących zaufanie do POP występuje wśród członków PZPR oraz osób należących do jakiejś organizacji.

2. Opinie o roli POP w rozwiązywaniu problemów w miejscu zamieszkania i zakładzie pracy

Badanych zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej /ogółem 943 osoby/ zapytano, czy POP w ich zakładzie podejmuje ważne sprawy środowiska i stara się uczestniczyć w ich rozwiązywaniu.

Tabela 2

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Badani		
	okazujący POP zaufanie	nie okazujący POP zaufania	nie mający zdania
Płeć:			
- mężczyźni	33,8	21,7	44,5
- kobiety	29,3	17,0	53,7
Wiek:			
- do 25	27,8	19,1	53,1
- 26-35	31,6	22,3	46,1
- 36-45	37,0	22,0	41,1
- 46-55	34,6	17,7	47,7
- 56 i więcej lat	28,2	16,0	55,8
Miejsce zamieszkania:			
- wieś	34,4	21,6	44,0
- miasto:			
- do 50	30,6	18,8	50,7
- 51-200	29,4	21,6	49,0
- powyżej 200 tys.mieszkańców	28,2	14,4	57,4
Wykształcenie:			
- podstawowe	28,9	16,6	54,6
- zasadnicze zawodowe	33,2	18,5	48,3
- średnie i pomaturalne	32,2	21,1	46,7
- wyższe	36,0	27,3	36,7
Przynależność do związków zawodowych przed 13 grudnia 1981 r.			
- NSZZ "Solidarność"	34,0	23,7	42,3
- inne związki zawodowe	38,4	17,4	44,2
- nie należał	27,7	18,3	54,0
Przynależność do PZPR			
- należy	60,0	19,5	20,5
- nie należy	27,2	19,3	53,5
Przynależność do organizacji społeczno-politycznych			
- nie należy do żadnej organizacji	25,0	15,9	59,1
- należy do jakiejś organizacji	39,8	24,0	36,2
Stosunek do religii			
- wierzący i praktykujący	30,1	18,2	51,7
- wierzący i niepraktykujący	36,6	23,7	39,8
- niewierzący	35,8	25,0	39,2
Zainteresowanie polityką			
- bardzo duże i duże	38,6	25,0	36,4
- średnie	32,8	21,6	45,6
- nikłe i brak	25,5	12,8	61,7

Rozkład procentowy odpowiedzi na to pytanie przedstawia się następująco:

Tak i na ogół robi to skutecznie	6,4	}	29,6
Tak, chociaż nie zawsze skutecznie	23,2		
Raczej nie dostrzegam skutecznych działań	31,9	}	39,0
Nigdy nie podejmuje działań na rzecz rozwiązania rzeczywiście różnych spraw środowiska	7,1		
Trudno powiedzieć	31,4		

W wypowiedziach dotyczących działalności POP na terenie zakładu stosunkowo mały jest odsetek ocen skrajnie pozytywnych lub krytycznych, ogólnie jednak przeważają opinie krytyczne. Podobnie kształtują się oceny działalności podstawowych organizacji partyjnych w miejscu zamieszkania respondentów. Zapytani, czy POP podejmuje tam ważne sprawy środowiska i stara się uczestniczyć w ich rozwiązaniu, odpowiadali:

Tak i na ogół robi to skutecznie	3,0	}	17,5
Tak, chociaż nie zawsze skutecznie	14,5		
Raczej nie dostrzegam skutecznych działań	19,4	}	26,0
Nigdy nie podejmuje działań na rzecz rozwiązania rzeczywiście ważnych spraw środowiska	6,6		
Trudno powiedzieć	56,2		

Porównując rozkłady odpowiedzi na oba pytania, można zauważyć, że w ocenach działalności POP w miejscu zamieszkania badanych również przeważają głosy krytyczne. Równocześnie znacznie większy jest odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć".

Różnicę tę można tłumaczyć dwoma czynnikami. Po pierwsze, osoby w wieku produkcyjnym, czynne zawodowo w gospodarce uspołecznionej, reprezentują przeciętnie większy stopień kompetencji politycznej i częściej są zaangażowane w problemy ogólnospołeczne niż ludzie w wieku nieprodukcyjnym i niepracujący w gospodarce uspołecznionej. Po drugie, działania POP na terenie zakładu są bardziej widoczne i łatwiejsze do zaobserwowania niż na terenie miasta, gminy czy dzielnicy.

Trzecie z pytań mających na celu odtworzenie ogólnej oceny społecznej POP dotyczyło roli podstawowych organizacji partyjnych w zwalczaniu niekorzystnych zjawisk życia społeczno-politycznego. Zapytano badanych, czy POP w ich zakładzie pracy lub w miejscu

zamieszkania podejmuje walkę ze złem, z nieprawidłowościami w życiu społeczno-politycznym. Rozkład procentowy odpowiedzi przedstawia się następująco:

Zdecydowanie tak	5,4	} 27,2
Raczej tak	21,8	
Raczej nie	22,8	} 29,5
Zdecydowanie nie	6,7	
Trudno powiedzieć	43,3	

I tym razem wśród badanych o skryształizowanym poglądzie na temat działalności POP przeważały oceny krytyczne. Odsetek badanych nie mających wyrobionego zdania w tej sprawie był znaczny. Zawarte w tabeli 3 rozkłady odpowiedzi na ostatnie z przytoczonych pytań wskazują, że przy ocenie działalności POP występują podobne zależności jak w przypadku pytania o zaufanie do POP.

W obu tabelach /2 i 3/ na szczególną uwagę zasługują różnice w opiniach, jakie o POP mają członkowie partii i bezpartyjni. Większość członków PZPR ufa POP i jest przekonana, że podejmuje ona walkę z nieprawidłowościami. W grupie bezpartyjnych takich osób jest znacznie mniej. Nasuwa się hipoteza, że członkowie obu tych grup dokonują oceny POP z różnych perspektyw. Badani należący do partii stykają się z działalnością POP na co dzień. Dlatego też skłonni są doceniać to, co organizacja ta robi dla zakładu, środowiska czy poszczególnych obywateli. Respondenci nie zaangażowani w działalność społeczną i nie stykający się na co dzień z pracą POP w zakładzie czy miejscu zamieszkania są skłonni patrzeć na działalność tej organizacji z perspektywy problemów i trudności, które pojawiają się w życiu codziennym i wymagają rozwiązania. Krytycyzm ten wyostrza świadomość, że PZPR pełni szczególnie ważną rolę w życiu politycznym i społecznym naszego kraju.

Badanych, którzy wyrazili pogląd, że POP w ich zakładzie pracy lub miejscu zamieszkania podejmuje walkę ze złem, zapy-

Tabela 3

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Odpowiedzi na pytanie: "Czy Pana/i/ zdaniem POP w zakładzie, w którym Pan/i/ pracuje, lub w Pana/i/ miejscu zamieszkania podejmuje walkę ze złem, z nieprawidłowościami w naszym życiu społeczno-politycznym?"		
	tak, raczej tak	raczej nie, nie	trudno powiedzieć
Płeć:			
- mężczyźni	31,7	32,6	35,7
- kobiety	23,8	27,3	49,0
Wiek:			
- do 25	24,5	26,1	49,4
- 26-35	29,5	33,4	37,0
- 36-45	29,1	37,2	33,6
- 46-55	32,8	32,0	35,2
- 56 i więcej lat	22,5	21,9	55,6
Miejsce zamieszkania:			
- wieś	27,7	32,4	40,0
- miasto:			
- do 50	28,6	28,6	42,8
- 51-200	24,7	29,0	46,3
- powyżej 200 tys. mieszkańców	27,7	28,0	44,4
Wykształcenie:			
- podstawowe	22,8	24,9	52,3
- zasadnicze zawodowe	28,6	34,6	36,8
- średnie i pomaturalne	31,0	28,7	40,2
- wyższe	33,6	42,9	23,6
Przynależność do związków zawodowych przed 13 grudnia 1981 r.			
- NSZZ "Solidarność"	27,3	36,1	36,7
- inne związki zawodowe	43,3	25,3	31,4
- nie należał	21,6	29,0	49,5
Przynależność do PZPR:			
- należy	66,5	19,1	14,4
- nie należy	21,8	31,4	46,8
Przynależność do organizacji społeczno-politycznych:			
- nie należy do żadnej organizacji	17,4	28,4	54,2
- należy do jakiejś organizacji	40,6	31,7	27,7
Stosunek do religii:			
- wierzący i praktykujący	25,0	29,8	45,2
- wierzący i niepraktykujący	36,2	28,2	35,6
- niewierzący	36,7	33,3	30,0
Zainteresowanie polityką:			
- bardzo duże i duże	39,1	32,0	28,8
- średnie	29,8	33,5	36,6
- nikłe i brak	17,5	23,1	59,4

tano, na czym ta walka polega¹. Część z nich omówiła stosowane przez POP metody zwalczania nieprawidłowości:

- publiczna krytyka przejawów zła, ujawnianie nieprawidłowości - 20,3%;

- działania propagandowe, akcje wychowawcze i uświadamiające oraz osobisty przykład, jaki dają członkowie POP współpracownikom - 7,6%;

- przekazywanie informacji o nieprawidłowościach wyższym instancjom partyjnym i organom administracji państwowej oraz interweniowanie na tym szczeblu w sprawach nieprawidłowości - 7,6%;

- udział w pracach różnych komisji i zespołów kontrolnych - 3,4%.

Drugi nurt wypowiedzi dotyczył konkretnych dziedzin życia, w których zaznacza się pozytywna rola POP w zwalczaniu nieprawidłowości:

- rozwiązywanie problemów zakładu pracy, działania zmierzające do podniesienia poziomu gospodarności, krytyka lenistwa i marnotrawstwa, stymulowanie postępu technicznego - 20,1%;

- rozwiązywanie problemów pracowników, obrona ich interesów, starania o zwiększenie bezpieczeństwa i higieny pracy, poprawę warunków socjalnych załóg oraz usprawnienie pracy zakładowej służby zdrowia - 11,5%;

- inicjowanie i prowadzenie walki z przejawami patologii społecznej: alkoholizmem, spekulacją, przestępstwami gospodarczymi i kradzieżami - 9,8%;

- udzielanie pomocy ludziom w sprawach codziennych /warunki życia, zaopatrzenie sklepów itp./ - 6,9%;

- utrwalanie właściwych norm życia społecznego - równości, poszanowania robotnika, uczciwości, sprawiedliwości - oraz przeciwdziałanie łamaniu takich zasad - 6,4%;

¹ Na pytanie to odpowiadało 408 badanych /27,2% ogółu/. Przytoczone w tekście dane liczbowe informują, jaki procent w tej grupie badanych poruszył określony problem. Ponieważ każdy respondent mógł mówić o kilku sprawach, odsetki nie sumują się do 100.

- udział w przewyciężaniu trudności i nieprawidłowości występujących w miejscu zamieszkania, np. w dziedzinie gospodarki komunalnej, ochrony środowiska - 4,2%.

Wypowiedzi sformułowanych w sposób bardzo ogólnikowy /typu "działają", "starają się problem rozwiązać", "chcą pomagać ludziom"/ było 23,5%.

Badanych, którzy nie dostrzegli przejawów działania POP w zwalczaniu nieprawidłowości, zapytano o przyczyny tego stanu². Wypowiedzi można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Do pierwszej należą krytyczne opinie o POP:

- przekonanie, że POP w ogóle nie ma możliwości skutecznego działania, jej głos się nie liczy, ma "za małą siłę przebiccia" - 14,7%;

- twierdzenia, że aktywność POP to działalność pozorna, opierająca się na fikcji i zakłamaniu, "inaczej się mówi, co innego się robi", że "jeśli się coś robi, to na pokaz" - 8,6%;

- ogólne sformułowania typu: "nie podejmuje się walki ze złem", "gdyby /POP/ podejmowała, to nie byłoby takiego łapownictwa" - 8,6%;

- zarzuty, iż POP jest mało operatywna, panuje w niej bierność, "podejmują tylko akcje odgórne" - 5,2%;

- krytyka kumoterstwa, klikowości i układów w partii oraz w środowisku, zarzuty, że działania POP są zbyt konformistyczne, przystosowane do istniejących "układów" - 2,7%.

Drugi typ wypowiedzi wyjaśniających, dlaczego - zdaniem respondentów - podstawowa organizacja partyjna w zakładzie lub środowisku nie podejmuje walki ze złem, to krytyka członków partii:

- twierdzenia, że członkowie partii są mało ideowi, zabiegają wyłącznie o osobiste korzyści: "sami chcą skorzystać", "liczą na prywatne korzyści" - 25,6%;

² Na pytanie to odpowiadały 442 osoby /29,5% ogółu badanych/. Przytoczone w tekście dane liczbowe informują, jaki procent w tej grupie badanych poruszył określony problem. Ponieważ każdy respondent mógł mówić o kilku sprawach, odsetki nie sumują się do 100.

- zarzucanie członkom POP lenistwa, wygody, niezaangażowania w sprawy społeczne - 19,5%;

- krytyka asekuranctwa, niechęci do ponoszenia ryzyka, braku odwagi wyrażania własnego stanowiska - 9,5%;

- uznawanie nieudolności i brak kompetencji za przyczyny bierności w walce ze złem, podkreślanie niewrażliwości na zło oraz nieumiejętności "zauważania w środowisku problemów" - 5,7%.

Ostatnia grupa omawianych wypowiedzi świadczy, że wśród części badanych funkcjonuje negatywny stereotyp członków partii. Sposób postrzegania i ocena ludzi związanych z POP to ważny, wymagający oddzielnego omówienia wymiar opinii społecznej o partii.

3. Członkowie POP w opinii społecznej

Badanym przeczytano jedenaście różnych opinii o członkach POP z prośbą o ocenę, czy są one adekwatne do postaw znanych im osobiście członków tej organizacji - tabela 4.

Duże trudności sprawiło badanym określenie swojego stanowiska wobec opinii odnoszących się do sfery psychologicznej - motywacji wstąpienia do partii oraz autentyczności socjalistycznych poglądów członków partii. Świadczą o tym duże odsetki odpowiedzi "trudno powiedzieć" w przypadku następujących opinii: "Mają skryształizowane socjalistyczne poglądy" - 41,5%, "Należą do partii, bo ich nakłoniono" - 38,5%, "Co innego mówią na zebraniach, co innego w domu" - 34,5%, "Należą bez przekonania, bo tak wypada" - 29,3%. W przypadku pozostałych opinii odsetek osób nie mających zdania był niższy, wahał się od 26,1 do 17,7. Można zatem przypuszczać, że mniej kłopotu sprawiła badanym ocena ludzi związanych z partią niż ocena działalności poszczególnych instancji partyjnych.

Członkowie POP znani badanym osobiście są jako ludzie oceniani na ogół pozytywnie. Według ponad połowy ankietowanych, są oni dobrymi pracownikami i uczciwymi ludźmi. Inaczej przedstawia się ocena partyjnych w roli członków PZPR. Zaangażowa-

Tabela 4

w procentach

Opinie o członkach POP	Badani		
	uznający opinię		nie mający zdania
	za trafną	nietrafną	
Dobrzy, solidni pracownicy	54,8	21,1	24,1
Dużo gadają, mało robią	50,0	32,3	17,7
Uczciwi, porządni ludzie	52,3	22,8	24,9
Co innego mówią na zebraniach, co innego w domu	46,0	19,5	34,5
Aktywni, zaangażowani w sprawy zakładu /miejscowości/	41,5	32,7	25,7
Działają w partii głównie dlatego, aby się dobrze urządzić, ustawić	44,8	31,8	23,4
Wrażliwi na sprawy innych ludzi, reagują, gdy komuś dzieje się krzywda	35,7	39,7	24,6
Mają skryształizowane socjalistyczne lub komunistyczne poglądy	23,6	34,9	41,5
Wrażliwi na sprawy społeczne, reagują, gdy dostrzegają przejawy zła, niesprawiedliwości, nieprawidłowości	36,3	37,6	26,1
Należą bez przekonania - bo tak wypada lub jest wygodnie	44,8	25,9	29,3
Należą do partii dlatego, że ich nakłoniono, że nie potrafili odmówić, gdy ich namawiano	28,7	32,8	38,5

nie w sprawy zakładu pracy /miejscowości/ dostrzega u znajomych członków partii 41,5% badanych, neguje zaś 32,7%, a więc o 8,8% mniej. W pozostałych kwestiach przeważają oceny krytyczne. Odsetek badanych, którzy dostrzegają wrażliwość członków partii na sprawy innych ludzi, jest nieznacznie /o 4%/ niższy od odsetka osób zaprzeczających temu. Oceny negatywne dominują, gdy mowa o motywach przynależności do partii - wyraźną przewagę zyskał pogląd, że powodem wstępowania nie są przekonania polityczne, lecz dążenie do osobistych korzyści. Połowa badanych uważa, iż członkowie partii to efekciarze - "dużo gadają, mało robią",

46% postrzega ich jako obłudników, którzy "co innego mówią na zebraniach, co innego w domu".

Na podkreślenie zasługuje fakt, że 32,8% badanych za nietrafną uznało opinię, iż członkowie POP należą do partii "dlatego, że ich nakłoniono" /zgodziło się z nią 28,7%/.

Wśród badanych nieznacznie zatem przeważa opinia, iż przynależność do PZPR jest sprawą osobistej, dobrowolnej decyzji, nie zaś wynikiem "namowy".

4. Rola POP i komitetu PZPR w rozwiązywaniu problemów obywateli

Spośród 1499 badanych 101 /6,7%/ zwracało się w ciągu ostatniego roku w jakiejś sprawie do POP w swoim miejscu pracy lub zamieszkania, 68 /4,5%/ do komitetu PZPR /gminnego, miejskiego, dzielnicowego/; 26,8% zna przypadki, że tę drogę wybrał ktoś z ich otoczenia /spośród kolegów, znajomych, rodziny/.

Wśród osób zwracających się do POP lub komitetów PZPR znajdują się ludzie w różnym wieku, dominują mieszkańcy wsi i małych miasteczek, częściej są to mężczyźni niż kobiety, o wykształceniu podstawowym lub zasadniczym zawodowym, choć znaczny jest także odsetek ludzi z wykształceniem średnim. Członkowie PZPR stanowią wśród nich znaczny procent, ale przeważają bezpartyjni /tab.5/.

Staraliśmy się na podstawie wypowiedzi badanych odtworzyć rejestr spraw, z jakimi zwracali się do POP i komitetów PZPR. Przedstawiamy go w postaci zestawienia.

Tabela 5

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Badani zwracający się do:	
	POP /N=101/	Komitetu PZPR /N=68/
Płeć:		
- mężczyźni	60,0	59,7
- kobiety	40,0	40,3
Wiek:		
- do 25	8,8	5,9
- 26-35	24,8	27,9
- 36-45	20,8	19,1
- 46-55	24,8	25,0
- 56 i więcej lat	20,8	22,1
Miejsce zamieszkania:		
- wieś	46,5	53,7
- miasto:		
- do 50	20,2	19,4
- 51-200	16,2	9,0
- ponad 200 tys.mieszkańców	17,2	17,9
Wykształcenie:		
- podstawowe	24,8	26,5
- zasadnicze zawodowe	30,7	23,5
- średnie i pomaturalne	29,7	32,4
- wyższe	14,9	17,6
Przynależność do PZPR:		
- należy	43,6	38,8
- nie należy	56,4	61,2

Sprawy, z którymi badani zwracali się w ciągu ostatniego roku do:

podstawowych organizacji
partyjnych /N=101/

komitetów gminnych, miejskich,
dzielnicowych PZPR /N=68/

- osobiste	45,5%	- osobiste	51,5%
- warunków pracy w zakładzie, problemy pracowników	18,8%	- gminy, miasta, dzielnicy	20,6%
- produkcji, zakładu, funkcjonowania instytucji, przedsiębiorstwa	12,9%	- partii	5,9%
- gminy, miasta	12,9%	- warunków pracy, problemy pracowników	4,4%
- konflikty i napięcia w stosunkach między ludźmi	5,0%	- produkcji zakładu, funkcjonowania instytucji, przedsiębiorstwa	4,4%
- partii	5,0%		
- innych ludzi, pomoc ludziom potrzebującym	2,0%	- konflikty i napięcia w stosunkach między ludźmi	2,9%
- dotyczące problemów politycznych, społecznych, gospodarczych	1,0%	- innych ludzi, pomoc ludziom potrzebującym	1,5%

Na podstawie zestawienia można wnioskować, że istnieje swego rodzaju specjalizacja w obrębie spraw załatwianych przez komitety PZPR i POP. Do podstawowej organizacji partyjnej częściej zwracają się ludzie ze sprawami pracowniczymi oraz problemami zakładu pracy, z kolei do komitetów PZPR /gminnych, miejskich, dzielnicowych/ - z problemami dotyczącymi gminy, miasta lub dzielnicy.

Wśród spraw, z jakimi zwracano się zarówno do POP, jak i do komitetów najczęściej pojawiały się sprawy osobiste. Są one bardzo różnorodne, np. załatwienia mieszkania, materiałów budowlanych, przydziału węgla, sanatorium, renty, pracy, odznaczenia, przedszkola dla dzieci.

Badanych, którzy deklarowali, że znają w swoim otoczeniu osoby zwracające się z różnymi sprawami do POP lub komitetu PZPR, zapytano, dlaczego ich zdaniem ludzie ci kierują się właśnie do instancji partyjnych³. W zależności od podanych motywów można wyróżnić cztery typy odpowiedzi na to pytanie.

Odpowiedzi pierwszego typu można najkrócej określić jako zaufanie do partii. Było ono różnie werbalizowane: 32,8% badanych twierdziło, że znani im ludzie zwracali się do partii wierząc, że otrzymają pomoc: "liczyli na pomoc", "wierzyli, że PZPR pomoże"; 19,2% badanych akcentowało wiarę w możliwości partii: "ponieważ PZPR ma dużą władzę", "bo wśród ludzi jest opinia taka, że partia co chce, to robi", "znali skuteczność postępowania POP"; 11,7% odpowiedzi zawierało ogólne sformułowania o znacznym autorytecie partii: "uważają PZPR za jakiś autorytet", "mieli zaufanie do partii", "wierzyli w organizację i jej wiarygodność".

W odpowiedziach drugiego typu instancje PZPR są "ostatnią deską ratunku" - organizacją, do której zwraca się obywatel odmownie załatwiony przez inne instytucje. Motyw ten pojawia się w 19,9% wypowiedzi. Dla ludzi formułujących swoją opinię w tych kategoriach PZPR jest więc rodzajem instytucji odwoławczej, gdy człowiek jest w "podbramkowej sytuacji, a wiele instytucji zawiodło".

Trzeci typ motywów to koniunkturalizm. Ludzie liczą na poparcie, układy: "mieli tam znajomych, liczyli na poparcie", "ich decyzja wynikała z kalkulacji urzędowych". Wypowiedzi tego typu było stosunkowo mało /3,2%/.

W czwartym typie argumentacji postępowanie ludzi zgłaszających się do PZPR jest wyjaśniane tym, że załatwienie określo-

³ Na pytanie odpowiadały 402 osoby /26,8% ogółu/. Przytoczone w tekście dane liczbowe informują, jaki procent badanych z tej grupy poruszył w swojej wypowiedzi określony problem. Ponieważ badany mógł poruszyć kilka różnych spraw, odsetki nie sumują się do 100.

nej sprawy należy do właściwości POP, wynika z jej kompetencji i statutowych zadań. Przekonanie takie wyraziło 3,2% badanych.

Badania wykazują, że wiele osób/w tym ponad połowa bezpartyjnych/zwraca się do komitetów i organizacji partyjnych z różnymi sprawami. Na fakt ten można patrzeć i z optymizmem, i ze smutkiem. Z optymizmem, bo świadczy on, że choć w opinii społecznej przeważają głosy krytyczne i obojętność, organizacja partyjna i komitet /gminny, miejski lub dzielnicowy/ spełniają ważną rolę w życiu społecznym i pomagają w załatwianiu spraw obywateli. Zwracający się do nich ludzie kierują się zaufaniem do partii i wiarą, że pomoże, gdy wszystkie inne instytucje zawiodły - okazały się bezradne lub wykazały obojętność. Znaczna część spraw, z którymi zwracają się ludzie do partii, powinna być jednak załatwiona przez kompetentne instytucje: spółdzielnie mieszkaniowe, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, dyrekcje przedsiębiorstw, rady narodowe, gminne spółdzielnie. itp. Wiele z tych spraw nie stanowiłoby problemu, gdyby na przykład przemysł produkował potrzebne ludziom rzeczy w odpowiednich ilościach, a handel sensownie je rozprowadzał. Słowem, komitety i organizacje partyjne często starają się rozwiązywać problemy, które są wynikiem bezduszności, bałaganu i niekompetencji w innych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego.